

שעור מרלדת (ב)

מקור

נפש שסועה

בימים אלה ראהאור ספר מופלא ושונה על ימי הראשית של תל-אביב. הספר מהם החיים? יומנו של יצחק יפה בנווה צדק בשנים 1912 עד 1916. יומן זה הוא מראשוני היומנים העבריים בארץ, שנתגלגל במשך שנים בגנוזי מישפחתו ואתר בידי יעקב שרת, כאשר זה התקין את יומני אביו, משה שרת, בוגר המחי' זור הראשון של גימנסיה הרצליה.

מה הם החיים? הוא יומנו של יצחק יפה, שב-17 בנובמבר 1916 נטל אקדה בבית דודו, בצלאל יפה, שבשדרות רוטשילד 1 בתל-אביב, הצמיד את קנהו לרקתו ולחץ על ההדק. יצחק (יליד 1896) נשלח ככל הנראה ב-1910, בהיותו כבן 14, על-ידי הוריו מגרודנו ליפו, ונכנס ללמוד במחזור ד' של גימנסיה הרצליה. יומנו מתאר חלק משש שנות חייו בארץ, עד להתאבדותו, בתיאור שלעיתים מדהים בכגרותו, פיכחותו, יכולת ההבחנה שלו ועולמו המשכילי.

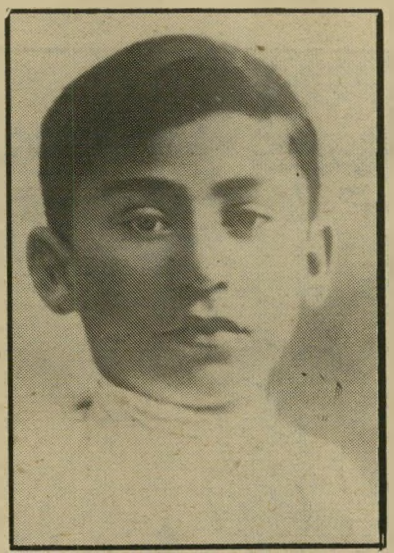
כבר באחד מעמודי היומן הראשונים, * יצחק יפה — מה הם החיים? נווה צדק 1912—1916, המלבה"ד: יעקב שרת; הוצאת תשר; 127 עמודים (כריכה רכה)

מצטט יצחק יפה שיר קצר פרי-עטו: "מה הם החיים? / החיים מהם חלום! / החיים המרים / כשאלו וכתהום!" שיר שמכותרתו נטל יעקב שרת את הכותרת לספר. יצחק יפה מתאר את אוירת אותם ימים בלא כחל ושרק, יהודים וערבים, חוויות גאולת הארץ וחוויות יומיום. הוא משרטט ביד אמונה את הווי תלמידי הגימנסיה העברית הראשונה, לבטי התבגרות, תהליך התפתחותו האינטלקטואלית של בן אותה תקופה — תוך שתמונת הימים הרחוקים ההם מעלה סימני שאלה גדולים בדבר הריקנות העכשווית של ישראל 1982.

עיניו של יצחק יפה הן כמו עדשת-מצלמה דוקומנטרית, הוראה דברים כמו: "היום מצאתי לי ערבי קטן. דיברתי איתו ערבית. הוא הנהו מעזה. באי הנה כפניו שלא היה להם לחם. פה יש להם דוד והוא נתון בסף לקנות פת לחם או מעט קמח. לערבי הקטן הזה כפי הנראה יש כשרונות ללמוד ואיזה תשוקה וחפץ יש לו ללמוד. לו אם נתנו לו ללמוד כי אז היה מצטיין. הוא אף פעם לא ראה ספר ובהראותי לו תמונת הים אלו בעיניו גדולות כאומר: איזה מאושר, יש לו ספרים ותמונות והוא לימד..." בקטע אחר, הנראה כאכסורד לעומת ההווה הנוכחי, כותב יצחק: "היום טיילתי בחצות, נחלת בנימין והנה שמה החיים שקטים ונעימים. אין כל צעקות וחושך שמה תמיד..."

חוויות תלמידים בגימנסיה אינן נעלמות מדפי יומנו של יפה: "היום תלמידי מתי

לקתי חמדו להם לציון ויבואו אל תוך המחלקה צפרדע. זה היה בשעת התניף. המלמד הד"ר צפרוני. ואני נהשתי ואניד ואגלה לפניו את הסוד הנורא, שבשיעורי הפצים להכניס אלתי צפרדע. הארון צחק יפה היה מצדדי לספר לארון, אבל מה שניעשה אין לשנות. בעת השיעור הוציא את הצפרדע והתלמידים קמו כאילו נרנ" שים מאד מהמעשה וספר סוף אחד התל" מידים דוד כהן הוציא את הצפרדע... יצחק יפה מביע ביומנו דיעות על תלמידי דים אחרים בגימנסיה: "נתום גרמך — ילד לא רע, אבל מיד אפשר להכיר בו במקצת טיפשו, אבל הישב מחשבות ומגלה אותן יותר מדי." חלק ניכר מעולמו של יצחק יפה מתמקד בספרים שהוא קורא, והוא מביע דעתו עליהם ביומנו: "רשתי לי וקראת את הספר של משה סמילנסקי

מתאבד יפה אקדה ברקה

בני ערבי. מה מספרים מקרי אהבה וכולו אומר אהבה. מרגיש אנוכי, שבלבי גם כן מתחילים להתערר רגשי אהבה למין היפה, שעד כה לא הייתי מרגיש בכך. זהו פשוט מפני שכבר הגעתי כמעט למדרגת הבגרות, ופה מתחילים הרגשות לנצנץ בתוך ליב צעיר וכך גם עמרי..."

באחד מדיוני עם עצמו, כותב יצחק: "חשבתי היום אודות החיים ככלל. בתחילה התפלספתי הרבה על חלום החיים, שזה אינו טבעי... בינות לתיאורי ספרים שהוא קורא, לאנשים שהוא פוגש ולהווי התל" מידים בוקעות שורות כמו השורה שהובאה קודם, בבחינת הגיג, המבשר את קיצו הטראגי. מרכיב נוסף של אותה מוסריות מביא יצחק בהמשך יומנו: "אנוכי נעשיתי בימים האלו צמחוני. הסיבות הן פשוטות מאוד. אין אנוכי יכול לראות איך שלוקים חים פרה או חיה אחרת, היה בעלת רגש, והורגים אותה ואח"כ לא די זאת — הול" כים לאכול בשר. וכי מה יש אם יאכלו צמחים, אשר הרגש שלהם אינו מפותח כל כך כמו אצל החיות?"

אין ספק שיצחק יפה היה תולעת ספרים: "אנוכי קורא עכשיו את סיפרי גי דה מופסי, והם משפיעים עלי הרבה מאוד. עכשיו הנני קורא את סיפורו, על הים... היום עבר אצלי מהר מאוד. קורא

החוויה הישראלית

"הקו הניבוני"

רישומי של אריה נבון הם חלק של החוויה הישראלית. בקו קל ומימן, הצליח נבון במשך עשרות שנים למשוך ולתאר דמויות ונופים של אותה החוויה, שבימים אלה דומה כמו הולכת ונשכחת. אלבום חדש תחת הכותרת אריה נבון — רישומים * מביא 96 רישומים מעולים, המהווים אנתולוגיה של תולדות המדינה שבדרך. רישומים של דיוקנות ציירים כלבנים, קסמי, לוביץ, של שחקני תיאטרון כאברהם חלפי, חנה רובינא, ברק וצ'מרינסקי אהרון מסקין, מנחם גנסיך רשמעון פינקל, של סופרים ומשוררים כישראל זמורה, פסח ברי-אדון, אברהם שזונסקי, יוכבד בת-מרים, יהודה קרני, של נדיאנים ומהגיגים כמו ברל בצנלסון (ריאה גרופה), חיים וייצמן הרודר בן גוריון, גולדה מאיר, יגאל אלון ומשה דיין כמו מתעדים את גיבורי אותה תקופה בהתרשמות של קו, שלעיתים היא עזה מהתרשמותה ודייקנותה של ה" מצלמה.

* אריה נבון — רישומים; הוצאת הקיבוץ המאוחד; 96 עמודי רישום (פורמט אלבומי, כריכה רכה).

* דויד הכוהן, ח"כ בכנסות א"ו, יו"ר ועדת החוץ והביטחון של הכנסת ושגריר ישראל בבורמה.

אני את הספר, הרענן של המסון. הוא מוצא חן בעיני עוד בראשיתו, כל שכן כסופי... סימני סיבולו הפנימי ונפשו השסועה ממשיכים לרצף את פרקי יומנו: "...פעם הלכתי ברחוב וחשבתי למות ולכתוב צוואה: את כתבי הנבחרים לתת למי שהם היו יקרים לו, את יומני לרוב הזו לשמירה, או הביתה לשלחה לשמירה, את גופי לשרוף ואת האבק לשים... לרגלי ההר במטולה, לרגלי האשד..." והתבגרות ועולם הנשים מטרידים את יצחק יפה המתבגר, והוא כותב בין השאר: "ויברנו על המודות החדשות של הנשים. למה הן לובשות קורסטי? בשביל לעורר בלב האנשים תאויה? בשביל להוציא את זרעו האנשים לשוא בכתי זונות? הקורסט הוא הרבר היותר רע בחיים בחיי האנו" שיות. האשה כשהיא מעוברת, כשהיא הרה וליבשת את הקורסט הארוך, הפרי שבכמנה נעשה בלתי מנותח... עכשיו כל חיי האשה הם רק להתלבש יפה ולקורר את עיני האנשים, בעת שלו היתה עובדת ומפתחת את אכרי גופה כי אז היה גם הולד מפותח..."

הסיכסוך היהודי-ערבי מגיע ביומן זה גם לתופי תל-אביב הקטנה: "היינו כ-15 ילד. לא רחוק מאתנו ישבה חברת ערבים אשר לטשו אלינו מדי פעם בפעם זונות של עניינים. אנחנו הבינונו שהם הפצרים לעשות איזה עסק, ונשב ערומים על החול. אח"כ שמנו שומרים ונכנס הימה. בים אנוכי רואה שאצלי מתהלך ושוחה ערבי נכוח בעוד מלך הכשן, והוא ערשה פנמיזה. הבינותי שהוא חפץ להתעסק איתי, האקרא לחברים אשר שחו מרחוק. הם שבו וכלנו יצאנו מהמים. באותו זמן חשבתי שיתחיל המעשה והערבים יתחילו להכות אותנו..."

על סיפור אהבתו המאוד אפלטונית של יצחק יפה לעדה שרתוקי* הוא כתב ביומנו: "בזמן האחרון אנוכי התחלתי לאהוב את עדה שרתוקי, שהיא בת מחלקתי. אולי בעת שאקרא את הרבנים בפעם אחרת אצחק, ואנוכי כמרח בוזאת, אבל כך הוא הרבר. אנוכי מרגיש שהנני אהוב אותה, ואינני בטוח אם היא אהבת אותי, אף על פי שנדמה לי שכן הוא הרבר, אבל האם זוהי אהבה? אולי זוהי. אין אנוכי יודע מה זאת אהבה. לפעמים, בעת שאני כותב בונן אליה, רגש חם משתפך בכל גופי, ועוד אף פעם לא מצאתי אומן בלבי להביט אל עיניה בעת שהיא מכישה אלי... פוחד אני... נדמה לי שזה נורא..."

בין תיאוריו, לבטי אהבתו, האנשים והנופים הסובבים אותו, מביא יצחק יפה ממועקות נפשו השסועה: "הנה הייתי מכולכל לפני השינה. הנני מתחיל לחלום עניינים לא מובנים, בלבול מוח כמו למשל: צרפת 73, אסיה — שצרים, ארץ 2 מטר, הבתים עכבר..." ואחר המשך תיאור מוע: קותיו ושאלותיו מעורר יפה את השאלה: "למה זה חיים ומתים? למה? למה? ומי יהיה עם יומנו? אף הוא ימות כנראה, ישבח! אומלל!" וממשיך כעבור זמן: "אנוכי לא אוכל להיות ככל האנשים. אורר הוא היום שבו נולדתי!... אנוכי חפץ למות, ובחוד עם זה התגבר אצלי הפחד מהמוות. להרוג את עצמי לא אחזק ולא אעז, הנני צריך למות באופן טבעי ככל האנשים ולא לשלול את החיים. זוהי עולה באין כמנה..."

* מחנך. ** אחותו של משה שרת ורבה הוד וערייתו של אליהו גולומב, מייסד ההגנה.